DANSKE MUSEER

1

1989

Markedets indre kultur

På museumskonferencen den 3. november blev der fra flere sider talt om nødvendigheden af at investere i kultur – ikke mindst i nedgangstider, så frugterne kan høstes, når opsvinget kommer. Der blev også talt om, at alle gode kræfter burde samles om en fælles kulturel oprustning forud for indgangen i EFs indre marked 1. januar 1993.
I stedet for henholdende at trække på skulderen, beklage mangelen på nye midler og alligevel håbe det bedste, burde man samle sig om et stort nationalt fællesprojekt: *Kulturens Storebæltsbro*, der projekteres, piloteres og anlægges i de kommende år for at være færdig til brug i 1993.
Da er det for sent at begynde at tænke tanker og lave planer. Og derfor må arbejdet i gang straks, og det burde også sætte sit præg på al fremtidig kulturlovgivning.
Der vil helt givet i de kommende år blive oprettet Fællesmarkedspuljer til kulturelle formål, men konkurrencen om at få del i midlerne bliver utvivlsomt meget hård.
Det kulturelle oprustningsprogram må derfor straks iværksættes. Kulturen anerkender som bekendt ikke geografiske grænser, og det betyder, at vi i forberedelserne til kulturens indre marked må angribe sagen fra flere sider.
Det drejer sig om at hævde og værne om den nationale kultur og de hjemlige kunstneriske frembringelser. Men det drejer sig også om, at de kulturelle institutioner skal kunne være i stand til at indgå i et dynamisk og ligeværdigt samarbejde med andre landes kulturinstitutioner.
Museerne vil nødvendigvis komme til at indtage en særdeles central plads i dette udvekslingssamarbejde i kraft af samlingernes indhold af »ægte varer« og forstærket af museernes århundredlange tradition for bearbejdning og formidling af historie og oplevelser.
Fra politisk hold er der angiveligt enighed om, at den danske kultur og de kulturelle og kunstneriske institutioner er nogle af Danmarks vigtigste aktiver på langt sigt. Det er derfor uhyre vigtigt, at museerne er godt forberedte til de nye tider, der kun ligger tre år forude.
Fra kunstmuseernes side er vi i øvrigt ikke ukendt med internationalt samarbejde. Hovedparten af kunstmuseerne deltager i fagligt og udstillingsmæssigt udvekslings-samarbejde.
Det lykkedes ikke at få medtaget dette formål på det fælles museumsforslags liste over rådighedssummens anvendelsesmuligheder.
Men det skal ikke glemmes, at det forskningsmæssige udbytte af et sådant udstillingssamarbejde ofte er uundværligt. Ekspertisen, erfaringen og kontakterne er allerede etableret mange steder og kan relativt let udbygges. Men forudsætningerne er naturligvis, at institutionerne overhovedet har økonomisk og ressourcemæssig mulighed for at indgå i et sådant gensidigt samarbejde.

Jesper Knudsen ***Holstebro Kunstmuseum***

Nye museer

Den 2. juni 1988 åbnede et nyt kunstmuseum i en gammel æbleplantage ved Kolding Fjord. Bygningen indgår som et naturligt element i de meget smukke landskabelige omgivelser, og er det synlige resultat af vinderprojektet i en storstilet arkitektkonkurrence. Museets sigte er dansk kunst efter år 1900. Publikum strømmer til ...

Af Sven Jørn Andersen
Kunstmuseet Trapholt

Dørene åbnes 1988

Den 2. juni 1988 kunne Kunstmuseet Trapholt åbne dørene til et nyt museumsanlæg i en gammel æbleplantage, nærmere bestemt ejendommen Trapholt i det naturskønne område på nordsiden af Kolding Fjord. Publikum strømmer til fra nær og fjern, både de almindelige sommerturister og de specielt kunst- og arkitekturinteresserede. Det er som bekendt ikke hver dag, et nyt dansk kunstmuseum ser dagens lys. At byggeriet er resultatet af en landsomfattende arkitektkonkurrence har naturligvis ikke mindsket interessen.

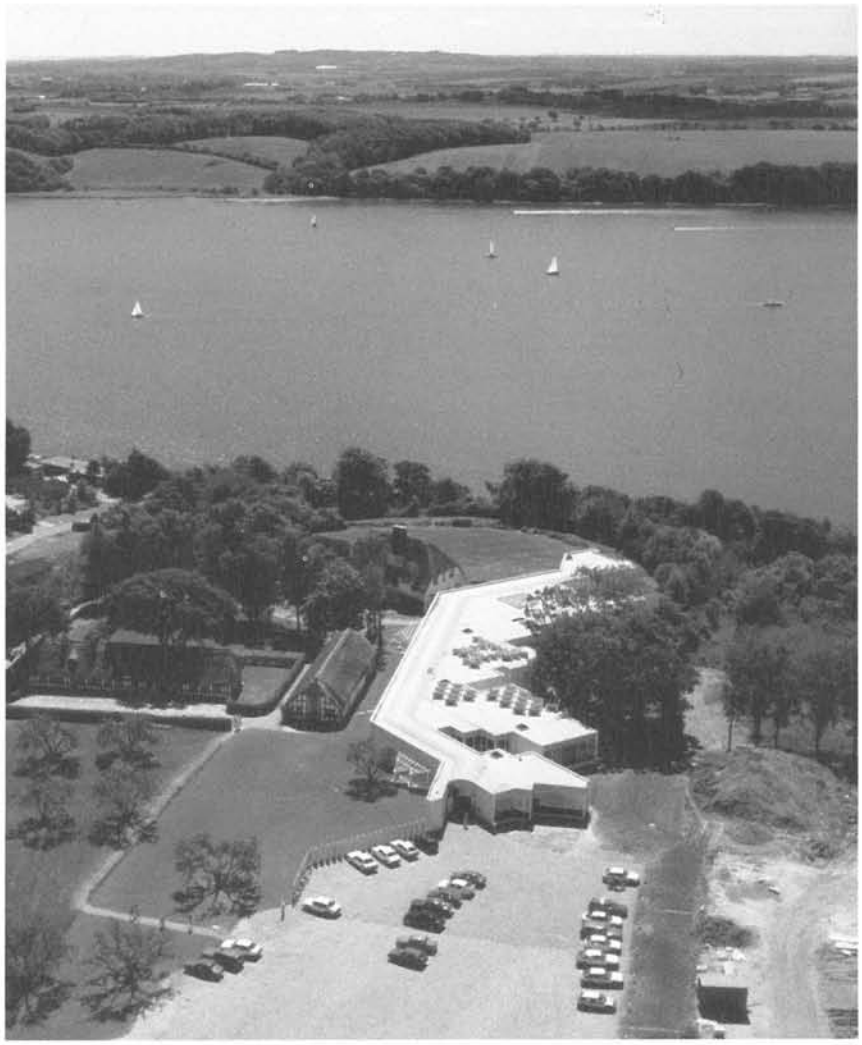

Kolding nye kunstmuseum er placeret midt i det østjyske fjordlandskab med stor respekt for det oprindelige miljø.
Luftfoto Friis Fotografi, Kolding.

Nye museer

Institutionen stiftet 1981
Den selvejende institution Kunstmuseet Trapholt blev stiftet 1981 i et samarbejde mellem tre parter: Trapholt-fonden (stiftet 1972 af dr. G. Lind og hustru), Kolding Kunstforening (stiftet 1884) og Kolding Kommune.

Trapholt-fonden har stillet byggegrund til rådighed og yder faste årlige tilskud til driften, Kolding Kunstforening har overdraget sin samling til institutionen, mens Kolding Kommune har påtaget sig at opføre og drive det ny museum. I øvrigt yder staten tilskud til driften i henhold til Museumsloven.

Museets indhold – dansk kunst efter 1900
Museets formål er at indsamle, bevare og formidle »dansk billedkunst, kunsthåndværk og kunstindustri efter år 1900«. Udfra denne afgrænsning er museets aktiviteter yderligere opdelt emnemæssigt i tre hovedlinier:

- »*Menneskets verden*«. Overskriften dækker landskabs- og figurfremstilling fra klassisk naturalisme til vor tids ekspressive udtryk. Af tyngdepunkter i denne del af samlingen kan nævnes Anna Ancher, Aksel Jørgensen, Ole Kielberg, Olaf Rude, Erik Hoppe, Leif Lage og Hanne Varming samt medlemmer af gruppen »Violet Sol«.

- »*Ornament og form*«. Overskriften dækker den abstrakte billedkunst efter 2. verdenskrig. Fire af de danske pionerer udgør basis i denne del af samlingen med en omfattende og betydningsfuld repræsentation: Richard Mortensen, Ejler Bille, Egill Jacobsen og Preben Hornung. Linien udvikles med de yngre generationers fortsatte arbejde med de abstrakte udtryk, bl.a. gruppen »Ny abstraktion«.

- »*Kunsthåndværk og kunstindustri*«. Linien udvikles i relation til den lokale tradition, foreløbig inden for områderne keramik, tekstil og grafisk formgivning. Med tiden udvides linien til også at omfatte udvalgte områder inden for den industrielle formgivning.

Arkitekturen: »Den grønne linie«
I 1982 var museets styrelse nået så langt i sin planlægning, at en arkitektkonkurrence kunne udskrives. Det er vinderprojektet fra denne konkurrrence, som nu er opført.

Konkurrenceprogrammet blev udformet på grundlag af museets arbejdsplan, ligesom byggegrundens særpræg blev fremhævet. Hertil intentionerne om en åben og venlig arkitektur som rammen om en lang række aktiviteter, bl.a. skiftende udstillinger, arbejdende værksteder og koncerter. De mange ønsker og forestillinger blev konkretiseret i et lokaleprogram med angivelse af rumstørrelser.

Interessen for konkurrencen var næsten overvældende stor. Den nedsatte dommerkomité havde 162 forslag til bedømmelse, heriblandt projekter udformet af en række af landets toneangivende tegnestuer. Næsten alle tidens arkitektoniske ismer var repræsenteret: neoklassicisme, senfunktionalisme og postmodernisme. Karakteristisk for en del af de indsendte forslag var tendensen til at brede sig ud over hele terrænet med imponerende bygningsværker, der kun i begrænset omfang tog hensyn til det bestående miljø, og som strengt taget kunne placeres hvorsomhelst på kloden.

Som sikker vinder udpegede dommerkomiteen et projekt, indsendt af en arbejdsgruppe med følgende medlemmer: Bente Aude, Boje Lundgaard, Sophus Frandsen og

Udsnit af Richard Mortensen-salen, som er blevet en af museets attraktioner. Foto Poul Ib Henriksen Fotografi, Århus.

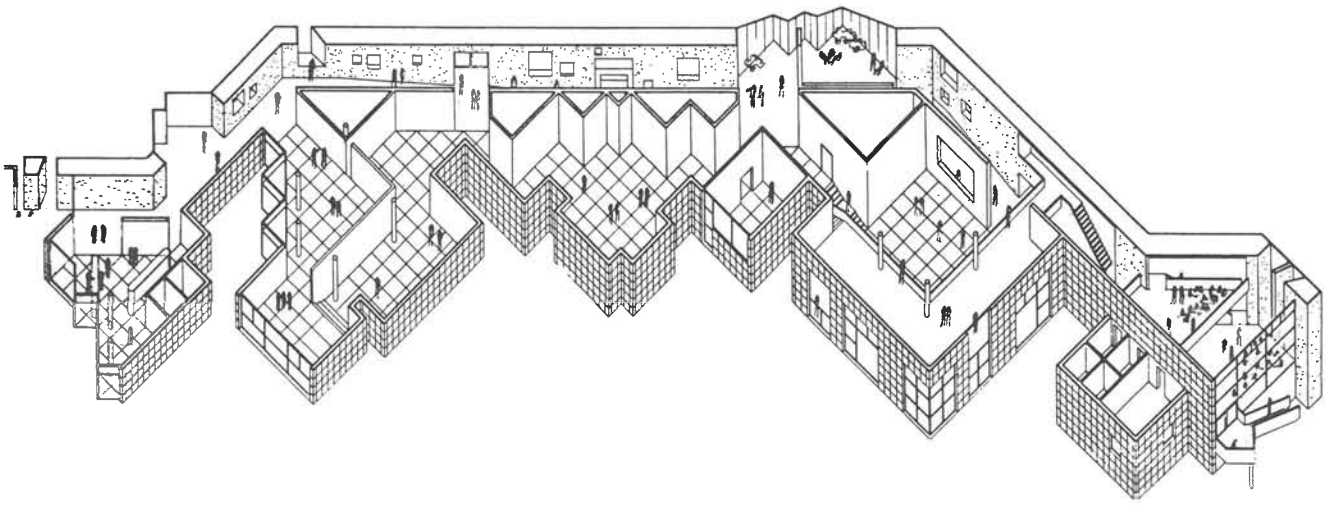

Svend Kierkegaard. I dette projekt var der en udpræget forståelse for museets intentioner og en forbilledlig respekt for de særprægede omgivelser. Vindergruppen står således som eksponent for en væsentlig strømning i 1980-ernes arkitektur, som vistnok ikke har fået sin egen betegnelse, men som passende kunne kaldes »den grønne linie«.

Vinderprojektets bygninger er næsten beskedent placeret langs byggegrundens vestskel. Den bærende idé, »den lange mur«, er udformet i en lang nord-sydgående museumsgade med et karakteristisk bugtende forløb. Gaden er skillelinie mellem det bestående »gamle« miljø og det ny anlæg. Den leder den besøgende frem gennem museet og holder samtidig sammen på det afvekslende udstillingsmiljø. Tre store udstillingsrum er placeret i selvstændige afsnit ud for gadestrækningen. Et af disse rum blev midt i projekteringsfasen udformet og udsmykket af maleren Richard Mortensen i samarbejde med arkitekten Boje Lundgaard.

Museumsgaden og udstillingsrummene byder hele tiden på nye oplevelser. Hertil medvirker også belysningen, der veksler mellem sidelys og ovenlys. Ovenlyset er nyudviklet til museet af belysningsarkitekten Sophus Frandsen, der også har forestået udformningen af den øvrige belysning. Det parkanlæg, som skal omgive de nye bygninger, er udformet af landskabsarkitekten Svend Kierkegaard – med stor respekt og forståelse for sammenhængen med C. Th. Sørensens parkanlæg fra 1937 og det, der er tilbage af den gamle plantage, »Trappergaardens Æblehaver«.

Et levende museum

I løbet af de senere år har såvel den danske som den internationale museumsverden undergået betydelige forandringer. Nye museer er kommet til, og ældre institutioner har ændret kurs – fra let støvet historisk dokumentation i retning af bredt formidlende kulturtilbud.

Nationalmuseets udstillinger i Brede, Louisiana-museet og Silkeborg Kunstmuseum er gode danske eksempler på denne udvikling, hvor museumsvirksomhed indgår som en naturlig og betydningsfuld del af de samlede fritidstilbud. I Vesttyskland og Frankrig har en næsten overvældende publikumsinteresse for de mange nyopførte kunstmuseer for længst manet den myte i jorden, at kunst og museer skulle være forbeholdt en lille, udvalgt del af befolkningen. Især det ungdommelige publikum tæller stærkt i besøgsstatistikkerne.

Med Kunstmuseet Trapholts nyindviede bygninger og med de planer, som foreligger for den fremtidige virksomhed, peger alt i retning af, at Koldings nye kunstmuseum bliver et attraktivt fritidstilbud med sin egen originale profil, et moderne, levende museum, hvor almindeligt og specielt interesserede er lige velkomne til at hente oplysning og oplevelse i et inspirerende miljø.

I museets logo står æbletræerne på række ligesom i den gamle plantage, der omgiver de nye bygninger. Grafisk udtrykker billedtegnene tilsammen et ornament, som peger i retning af kunsthåndværkets traditioner. Symbolsk udtrykker æbletræet livskraft og grøde. Museets logo er således ikke alene et grafisk udtryk af abstrakt karakter, men også et billedtegn, der på én gang bærer museets historie og dets visioner om at blive mødestedet for livskraft og skaberglæde.

Litteratur:

Peter Haarby (red.): »*Katalog 88*«. Kolding 1988 (Kunstmuseet Trapholts forlag). 131 sider. Illustreret.

Sven Jørn Andersen (red.): »*Kunstmuseet Trapholt – fra idé til færdigt hus*«. Kolding 1988. Kunstmuseet Trapholts forlag. 72 sider. Illustreret.

Det fynske forhistoriske museum

I 1981 flyttede Fyns Stiftsmuseums kontorer ud i den gamle herregård Hollufgård 8 km fra Odense. Dog blev udstillingerne tilbage i de gamle lokaler i byen. Først i 1988 kunne den første særudstilling åbne på Hollufgård – om bronzealderen. I de kommende år vil Hollufgård udvikle sig til et attraktivt udflugtsmål, og det åbne magasin vil blive en nyskabelse til glæde for Fyns mange amatørarkæologer...

Af Henrik Thrane
Fyns Stiftsmuseum

Med Hendes Majestæt Dronningens og Prins Henriks deltagelse i åbningen d. 9. juni 1988 fik Hollufgårds nye fremtid som det fynske forhistoriske museum en festlig start. Godt nok er det kun en del af museets publikumsvendte område, der nu er tilgængeligt, men alene det at komme igang er af afgørende betydning.

Igennem al min embedstid har vi planlagt nyt museum, vel vidende, at vi indtil videre måtte nøjes med det gamle udstillingsområde i stiftsmuseet i Jernbanegade – nu Fyns Kunstmuseum. Der er gået 10 år siden vi drog konsekvensen af forsinkelserne og lavede en ny udstilling for også at prøve den slags. Den står der endnu, og bliver stående indtil vi helt rømmer det 103-årige museum. Efterhånden havde vi vænnet os til at udstilling og publikum var noget, vi selvfølgelig gerne så i statistikkerne, men ikke havde ret meget med at gøre i det daglige. Det kunne ikke være anderledes, når kontorerne siden 1981 ligger 8 km fra udstillingen.

Da vi flyttede kontorerne til Hollufgård i 1981, efter at Odense Kommune havde købt den gamle herregård i 1979, fordi Staten ikke vidste, hvad man skulle bruge gården til, var det for at forberede det nye museum på stedet. Vi havde nu ikke drømt om, at det skulle vare så længe. Først blev projekteringen udskudt, og siden har byggetakten ladet en del tilbage at ønske. Byrådet vedtog i 1981, at de gamle stalde skulle renoveres til det nye formål, som beskæftigelsesarbejde. Da der stort set ikke har været ledige bygningshåndværkere i Odense siden 1983, er det forståeligt, at projektledelsen jamrer, hver gang vi spørger, hvornår vi kan rykke ind. Tidsplaner er blevet noget med +/− (navnlig +) et års nøjagtighed. Indtil nu er det lykkedes at få en særudstillingshal på 400 m^2 under tag og indrettet. Forhal er midlertidigt placeret i det kommende auditorium, medens der bygges videre oven på.

For at vise, at vi er her, og at der kommer noget ud af investeringerne,

Bronzealderhus fra Højby rekonstrueret ved hjælp af Historisk Værksted og Odense Produktionshøjskole. Huset tages i brug til efteråret.

på Hollufgård

I dette herskabelige hus har Fyns Stiftsmuseums administration hjemme. Huset er bygget af Jørgen Marsvin 1577. Til venstre hovedbygning nr. 2 fra 1726.

blev det vedtaget at åbne med en særudstilling. Den hedder »Gyldne Tider – en messe om magt og ære i bronzealder og nutid«.
En kollega kalder den provokerende, andre ser forskrækkede ud. Den er nu ikke lavet for fagfolk, så de fagbestemte reaktioner kan ikke ryste os. Udstillingen skal trække nye sider af en fjern og uforståelig tid frem, så nutidens mennesker kan bruge dem til at spejle sig selv i. Nok var udtryksformerne særdeles forskellige dengang og nu, og det kan nærme sig det platte og uvidenskabelige at drage de paralleller, som vi har gjort. Kan man bruge sin tænker, vil man formentlig få stof til forøget brug af den og lade vore oplæg arbejde videre. Det er ihvertfald hensigten. For at få også de mange i tale, som ikke er museumsstamgæster, søger vi at bruge nutidens sprog – derfor messeformen. Vi leger bronzealdermennesker, som skal »sælge sig selv«, som det hedder i vort økonomiprægede (amerikanske) sprogbrug.
Nok er særudstillingerne den mest iøjnefaldende side af tidens museumsvirke – dem kan pressen ikke helt overse, og med fint besøg kan de sågar bruge en hel side på dem (det »rigtige« TV bliver dog selvfølgelig hjemme, når det foregår vest for Storebælt).
Særudstillingerne er også langt den dyreste måde at gøre opmærksom på sig selv, og heller ikke det vigtigste ved det publikumsvendte arbejde – synes vi.
Derfor er det på sin vis forkert (og ærgerligt), at vi nu i de næste (sagtens) 2 år ikke vil have andet at byde på, men det er der ikke noget at gøre ved.

Grundstammen i vor planlagte museumstrio er det åbne magasin. Ordet magasin får nok sat gang i gabningen hos læserne, så det bør måske døbes om. Nok så væsentlig er også ordet åbent. Vi vil gøre museets indhold tilgængeligt for enhver, der gider gå op på 1. sal. Her skal den fynske fundbestand stå, hylde ved hylde. Lidt orden skal der være i det, så Fyn deles op i topografiske enheder – kommuner (?) og i sten-, bronze-, og jernalder.

Hovedbygningen ligger i en park med flere seværdigheder, til højre »sneglehøjen« fra 1760.

Nye museer

Særudstillingsbygningen er en tidligere lade, konstruktionen er uændret. Her et kig gennem landbrugssektionen på bronzealdermessen.

Særudstilling om de »gyldne tider« er lavet som en messe arrangeret af bronzealdermennesker, men med 1980'ernes sprog.

Der bliver selvfølgelig et problem, som har noget at gøre med penge. Det er bemandingen. Der skal nogen til at vejlede de søgende og til at tage tingene ud til læsesalen (studiekabinen) og det bør være fagfolk – som på Rigs- og landsarkiverne. Opstillingen kan nok gøres så appetitlig, at magasinpræget ikke bliver for voldsomt.

Begrundelsen for at bruge så mange kræfter og god byggeplads til et åbent magasin er, at et offentligt museum må have pligt til at gøre sin viden og sine samlinger tilgængelig for dem, der betaler – publikum. (Da vi kun får et halvt statstilskud, er det ret beset kun odenseanerne, der kan fremføre noget krav, men det er nok svært at sortere dem fra).

Den dybere mening bag det åbne magasin er, at vi håber at det kan intensivere den folkeforskning, som i vor sammenhæng hedder amatørarkæologi. Igennem de sidste 12 år har Stiftsmuseet takket være en medarbejder med specielt dette formål søgt at udbygge samarbejdet med de fynske amatørarkæologer. I dette samarbejde har benyttelsen af museets samlinger hidtil været det svage led.

Foruden amatørforskningen er der jo også den professionelle, som sikkert også vil få gavn af ordnede magasinforhold. Med Stiftsmuseets lange forskningstradition er det naturligt i fremtiden at satse på en kraftigere forskningsindsats med målrettet feltarbejde og opfølgende bearbejdning og publikation af f.eks. Sydvestfyns- og Gudmeprojekterne.

Det åbne magasin vil forhåbentlig føre til en større brug af museet. Det kan vist ikke undgås i vort tilfælde, da vore magasiner er flyttet 2-3 gange inden for de sidste 15 år og er pakket så kompakt, at man ikke kan finde noget uden i det mindste at kende museumsnummeret. Vi har hele tiden ventet på det endelige magasin.

Man kan naturligvis godt åbne et almindeligt magasin for publikum – forudsat at der er sikkerhed (lås og glas) og plads nok. Begge dele er vist mangelvare i de fleste museumsmagasiner.

Imellem særudstillinger og åbent magasin som de to yderpunkter, kommer det 3. element – basisudstillingen, eller som vi kalder den: Introduktionsudstillingen. Dens formål er at indføre publikum i forhistorisk arkæologi og i Fyns oldtid, og således forberede dem på det åbne magasins muligheder.

Vi arbejder med drejebogen i disse måneder, og er ikke afklarede med hensyn til indholdet. Det står dog fast, at vi vil prøve at dele den op i emner og inden for disse søge at vise en udvikling gennem oldtidens ca. 10.000 år.

Overskriften kunne være »Det skabende menneskes spor på Fyn«. Det er jo ikke særlig originalt, men meningen er god nok. Trykket skal lægges på skabende. Det er understregningen af menneskets aktive rolle i

det indtil nu tilsyneladende uendelige samspil mellem menneskers natur, der tæller. Vi vil bruge de arkæologiske kilder som arkæologer, men ved hjælp af antropologers og historikeres indfaldsvinkler, når det er berettiget. Vi vil også prøve at trænge ind bag kilderne og skildre den menneskelige adfærd i nogle af dens mange sider.
Når der til de tre udstillingselementer føjes undervisningslokaler til en eller to skoleklasser, auditorium og alle udenomsherlighederne, skulle vi være nogle skarn, hvis vi ikke glæder os.
På Hollufgård har vi en unik blanding af forskellige institutioner. Direkte relevant er »Historisk Værksted«. Ved hjælp af arbejdsløse fra Odense Produktionshøjskole er en rekonstruktion af en bronzealdergård ved at tage form. Udgangspunktet er et fynsk husgrundrids, men kombinationen til en gård med udhuse (staklader), brønd, hovedhus og hegn er fri fantasi. Gården indvies 3. september ved et åbent-hus arrangement. Et andet sted på markerne er en vikingegård under opførelse, ved hjælp af sved fra spejdere og Mellemfolkeligt Samvirke. Også den er som kompleks fri fantasi. Hovedhuset (Trelleborg-hus) og grubehusene er efter fynske udgravninger, de andre huse er plagiater af jyske gravninger. Det er Odenses 1000 års jubilæum, der er anledning til at gården bygges her og nu.

Indtil nu får disse to gårde nok lov at være her alene, men det var tanken, at der skulle lægges en stribe oldtidsgårde fra yngre stenalder til tidlig middelalder herude. Hver gård skal være fynsk og skulle fungere med marker og dyr, således som vi i dag mener, at de gjorde i de pågældende fjerne tider. Nu må vi se, hvor langt vi kan komme. Det bliver nok svært at holde fast i planerne i disse sparetider. Gårdene skal bruges af Historisk Værksted til pædagogisk arbejde med skolelever, men er selvfølgelig også relevante for museets udstillingsgæster.

Dristig bronzealdermand i mere end en forstand. Karen Hanne Nielsen og to andre vævestuer har skabt en ny udgave af dragter fra Borremose II.

Der er også billedhuggerværksteder og golfklub på Hollufgård. Til den rekonstruktion af pragtvognen fra Langå (ca. 100 f.Kr.), som Historisk Værksted har lavet, støbtes bronzebeslagene i billedhuggerværkstedets støberi, så der er berøringsflader.

Endelig er der en park med spor af fordums ynde, et par småskove og moderne landbrug uden om det hele. Når museet engang er udbygget, skulle en familie nok kunne få en god dag herude, hvadenten de tager cyklen (8 km fra Odense centrum), bus eller bil.

Det vil tage sin tid, inden fynboerne opdager, hvad vi kan byde på, men vi er overbeviste om at tilbuddet bliver godt.

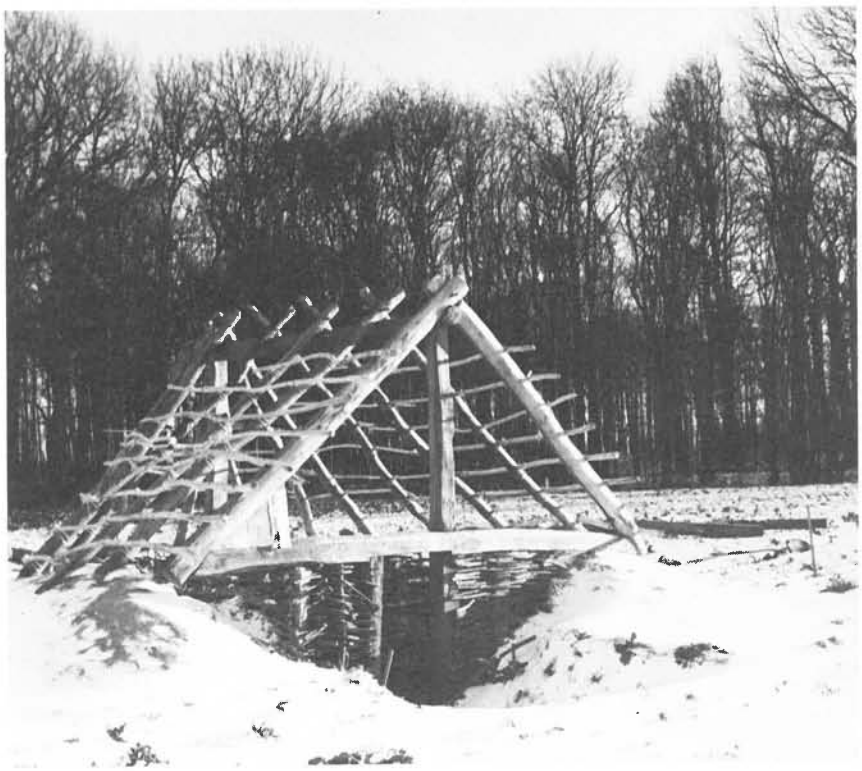

Det første grubehus til Vikingeborgen, her set under en pause i byggeriet, opføres ved hjælp af frivillig arbejdskraft.

Nyt fra museerne

Stammebåden fra Korshavn

Danmarks ældste stammebåd, ca. 5000 f.Kr., blev fundet under et »Fulton« togt 1987. Et stormvejr hindrede et forsøg på at hæve båden i hel tilstand ved hjælp af nedfrysning med flydende kvælstof. Dog forhindrede bjergekassen, at båden blev skyllet væk. Den blev optaget brudstykkevis og vil kunne samles ...

Af Flemming Rieck
Skibshistorisk Laboratorium, Roskilde

Landets hidtil ældste stammebåd er fundet i den smalle passage mellem Korshavn og Mejlø ved Fyns Hoved. I sensommeren 1987 havde museumsfolk og sportsdykkere sat hinanden stævne på skonnerten »Fulton« af Marstal for gennem foredrag og praktiske undervandsarkæologiske øvelser at styrke samarbejdet. Turen gik rundt om Fyn og i programmet indgik en rekognoscering efter stenalderbopladser mellem Mejløs nordlige ende og krumodden ved Korshavn.

Efter kort tid i vandet kunne dykkerne præsentere mere end en snes kærneøkser af flint samt et bredt spektrum af flækkeredskaber, altsammen opsamlet på havbunden på 2 m dybt vand. Der var ingen tvivl om, at flinteredskaberne stammede fra et bopladsområde, som måtte være af betydelig alder. Redskaberne tydede på en datering til ældre Ertebøllekultur, til tidsrummet omkring 5000 f.Kr.

På denne baggrund lød det særdeles interessant, da et dykkerpar meddelte, at de blandt de mange fritskyllede flintgenstande havde opdaget stævnpartiet af en stammebåd. En træprøve blev bragt til Skibshistorisk Laboratorium, hvor træsorten blev bestemt til lind, en anden prøve blev indsendt til ^{14}C-dateringslaboratoriet på Nationalmuseet. Dateringen herfra lød på 5250-5180 f.Kr. og bekræftede klart, at båden var væsentligt ældre end andre hidtil fundne fartøjer fra dansk område.

Selve udgravningen foregik i det tidlige forår 1988 i et samarbejde mellem dykkere og arkæologer fra Nationalmuseets Skibshistoriske Laboratorium, Vikingeskibshallen i Roskilde, Langelands Museum, Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg og med deltagelse af sportsdykkere fra klubben Neptun i Odense.

Bjærgningen af den stærkt nedbrudte lindetræsbåd var vanskelig. Det var planen at forsøge at tage båden op i ét sammenhængende stykke. Dette skulle gøres ved at lade båden blive liggende indlejret i den havbund, som omgav og støttede den, og så bjærge båd og havbund i et stort præparat. Til dette formål blev der konstrueret en bjærgekasse, der forsigtigt skulle suges ned omkring den blok, hvori båden lå, og til slut skulle der ved hjælp af et gitter af kobberrør fryses en isbund i bjærgekassen. Flydende kvælstof med en temperatur på ÷200°C skulle sørge for frysningen af bunden.

Forsøget med denne helt nyudviklede bjærgningsform mislykkedes på grund af stormvejr. Kraftig bølgegang og stærk strøm undergravede kassen med det resultat, at det havbundsmateriale, som støttede båden, skyllede ud under jernrammen, og de skrøbelige bådsider brækkede af. Hurtigt måtte der ændres metode, og båden blev herefter taget op i de brudstykker, som stormvejret havde efterladt den i.

For at undgå udtørring skal træet holdes vådt hele tiden. Foto Grethe Schantz.

De enkelte båddele blev ført til Vikingeskibshallen i Roskilde for nærmere studium og så længe dette ikke er tilendebragt, må vi nøjes med følgende generelle beskrivelse.

Båden er bevaret i en længde af ca. 4,25 m, bredden er ca. 53 cm, og tykkelsen er i bunden ca. 2,5 cm, mens bådkanterne kun er ca. ½-1 cm tykke. Såvel inder- som yderside af fartøjet er bearbejdet med stor omhu. Mange steder ligger mærkerne efter øksehuggene tæt og præcist. Antagelig har man anvendt hjortetaksøkser til finpudsningen af bådsiderne. Båden lå omtrent øst-vest i udgravningsfeltet med forstævnpartiet mod vest. Nær stævnen blev der konstateret et ildsted på en plade af ler på bådbunden. Ildstedet var ca. 30 cm i diameter og rummede store stykker af trækul samt to håndstore, ildskørnede sten. Ved ildstedet kunne man se, at partier af bådsiden var forkullede.

I bådens agterdel fandtes en ca. 5 kg tung sten liggende direkte på bådbunden, antagelig ballast. Midt mellem ildsted og ballaststen, blev der konstateret et område med et 2-3 cm tykt kompakt lag af mos eller lav liggende direkte på bådens bund.

Korshavnstammebåden må tolkes som en udslidt båd, som er blevet efterladt i strandengen ud for den daværende boplads. Bopladsens affald har efterhånden hobet sig op omkring båden, og vi kan se at beboerne i høj grad har udnyttet de muligheder, som havet bød. I lagene omkring båden er der fundet måltidsrester i form af østersskaller, mængder af fiskeknogler, fugle- og marsvineknogler. Endnu er de zoologiske levn ikke analyseret indgående.

Turisme og museer i 100 år

Debat

I 100 år har turisme været en voksende indtægtskilde for Danmark. Man kunne forvente at museerne ville betragte turisterne som nogle af deres vigtigste kunder. Der synes dog at være lang vej igen før de to parter bliver virkelig gode samtalepartnere...

Af Laurits Hvas
Danmarks Turistråd
Oslo

I år fylder Dansk Turisme 100 år. Det vil blive fejret fra Gedser til Skagen og fra Christiansø til Blåvands Huk. Ja, festlighederne begyndte allerede sidste år, da det den 25. oktober 1988 var 100 år siden, at »en kreds af fremtrædende mænd« besluttede at nedsætte en komité, der skulle arbejde for oprettelsen af en »Dansk Touristforening«.

Danmarks Turistråds fornemste bidrag til festen var udsendelsen af Hans Joakim Schultz' jubilæumsbog »Dansk Turisme i 100 år«. Det er en spændende bog, som på en festlig og dog saglig måde fortæller om turismens udvikling, som folkebevægelse, som samfundskulturel foreteelse, som erhverv for mange mennesker og sidst men ikke mindst som en industri, der i højere og højere grad nyder vore myndigheders bevågenhed.

Når man læser denne turismens historie, som samtidig er en væsentlig del af Danmarks kulturhistorie, forundres man over, hvor lille en rolle museerne spiller i den udvikling.

Man konstaterer, at turistfolkene har været optaget af bevarelse af levende natur, værdifulde bymiljøer, af formidling af dansk design, ballet og musik gennem årlige festivaler over lange perioder. Turismen har været lydhør overfor folks oplevelsesbehov og aktivitets ønsker.

Men museerne, hvor er de i hele denne udvikling? Det kan da ikke passe, at museerne ikke har haft interesse for turismen. Turisterne er jo dog en væsentlig del af deres publikum – så at sige deres kunder. Det må da være et væsentlig grundlag for et blomstrende samarbejde mellem turismens organer og museerne.

»Udstillingens Fremmedbureau«, opført 1888 i anledning af Den nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling, var det første turistbureau i Danmark. Foto i Det kongelige Bibliotek, Billedsamlingen.

Men i jubilæumsbogen leder vi forgæves efter dette. Jo, et museum er nævnt, nemlig Hjerl Hede. Omtalen af Louisiana falder udenfor i denne sammenhæng, hvor vi tænker på Danmarks kulturhistoriske museer. Selv vort Nationalmuseum er ikke nævnt. Museernes forhold til turismen må altså studeres andre steder.

Et godt indtryk af stillingen på en tid, hvor dansk turisme var i stærk udvikling, får man ved at læse den hede debat, som en kronik i Politiken den 1.8.1963 af Danmarks turistchef i New York gav anledning til. Kender danske museer deres besøgelsestid? var kronikens udfordrende titel, og det mente jo nok ikke Axel Dessau, at de gjorde. Axel Dessau fik svar på tiltale af museumschef Steffen Lindvald, som erklærede, at Axel Dessaus kronik ledte tankerne hen på den kendte børnevise: En bondeknøs, som hedde Hans, der havde været udenlands! Axel svarer i en ny kronik med bl.a. at citere Kumbel:

> Huset Danmark har en fejl
> som bemærkes af dem derude,
> der sidder for mange steder
> et spejl,
> hvor der burde ha' været en rude.

Ja, sådan var tonen den gang mellem museer og turistfolk, og læserbrevene synes ikke at have formildet den.

I de følgende år oplevede dansk turisme en eksplosiv udvikling, uden at det tilsyneladende gav sig udtryk i et nærmere samarbejde mellem museernes og turismens folk. I 1981 afholdt Danmarks Turistråd et seminar for landets turistchefer under titlen »Kulturen i Turismen – Turismen i Kulturen«. Seminaret indledtes med et foredrag af rigsantikvar Olaf Olsen, som konstaterede, at forholdet mellem turistfolk og kulturarbejdere, nærmere bestemt museumsfolk, ofte dirigeres af frygt og blokeringer. Olaf Olsen pegede på det konfliktstof, der ligger i, at museerne har som vigtig opgave at bevare vore minder – mens turismen har en vigtig opgave i at skaffe flere turister, som ved besøg på museerne slider på de minder, man søger at bevare for eftertiden.

Olaf Olsen mente, at der ofte var for meget gøgl i turismen. Det virker afskrækkende på museumsfolk på grund af deres naturlige respekt for minderne. Eksempler: Frederikssundvikinger må ikke optræde på Trelleborg og Danny Kaye må ikke ligge i H. C. Andersens seng! De største muligheder for blokeringer og konflikter ligger dog nok i formidlingen: Al formidling er en forenkling af sandheden. Sker formidlingen så af ikke-fagfolk f.eks. turistfolk, er faren for usand og ukorrekt præsentation til stede; risikoen for at gøgl kommer ind i billedet er til stede. Modsat vil mange turistfolk hævde, at en saglig korrekt og sand præsentation ofte vil ende i det kedsommelige. Rigsantikvaren efterlyste et videre samarbejde mellem turist- og museumsfolk i formidlingsopgaverne og understregede, at nøgleordet i det hele altid måtte være *kvalitet,* et begreb, som museumsfolk måske ikke altid anser turistfolkene for at have den rette sans for.

Olaf Olsen rører jo her ved meget centrale spørgsmål, som ikke er blevet mindre aktuelle op gennem dette årti. Danmarks Turistråd fulgte da også op ved at arrangere endnu et seminar i 1983, hvortil man foruden turistcheferne også havde indbudt museumsfolk. Emnet gik denne gang mere direkte på sagen: »Samarbejdet mellem museumssektoren og turistsektoren«: Når jeg læser det meget fyldige referat, der foreligger af dette seminar, må jeg nok desværre konstatere, at man stadigvæk taler helt forskellige sprog. Museumsinspektør P. Dedenroth-Schou, Museet på Koldinghus, opsummerede dagens debat således:

– Dagen har afsløret, at vi mangler lidt kendskab til hinanden. Har fornemmet, at der blandt turistfolk er et manglende kendskab til museernes egenart og til museernes basale opgaver i dette samfund. Vi bliver nok nødt til at pointere, at vi har en lang række opgaver, og kun en af dem er formidlingen.

– Museumslovgivningen pålægger os pligter og arbejdsopgaver. Museerne har satset meget på formidlingen gennem en årrække. Fra Bredeudstillingerne startede i 60'erne er der sket meget på museerne. Formidlingen er måske gået så vidt, at det går ud over de andre opgaver, som vi også skal påtage os. Skal der overhovedet være noget at formidle fremover, skal vi satse mere på bevaringsopgaven.

– Vi har formidlet, måske ikke godt nok, men vi har formidlet til det publikum, vi har fornemmet som vort primære publikum. I dette er de udenlandske turister ikke så højt prioriterede.

Fra turistside opsummerede formanden for Foreningen af danske turistchefer, turistchef Preben Larsen, således:

– Allerede ved seminaret i maj '81 med bl.a. rigsantikvaren, professor Olaf Olsen, fik vi turistchefer en kraftig fornemmelse af, at der på museumsområdet lå en række interesseområder, men også mange ubesvarede spørgsmål, som vi burde tage op og få løst med landets museumsfolk i et større forum. Dette forum har vi haft i dag. Vi fik bekræftet, at vi er forskellige, men også har fælles problemer og interesseområder. F.eks. har vi begge en dårlig økonomisk opbakning og på formidlingssiden over for turister har vi en opgave, som kun kan løses ved et snævrere samarbejde.

Debat: Turisme

– I indlæggene fra museumsfolkene omkring samarbejdsmulighederne fik vi en række helt klare emner, hvorpå et kommende samarbejde på såvel lokal, regional som landsplan kan etableres. F.eks. på følgende områder:
– På det lokale plan: begivenhedslister/kalendere, gensidig informationsudveksling, guideordning, uddannelse af personale/skrankemedarbejdere, brochureproduktion/information (konsulenter for hinanden), tekster på fremmedsprog, åbningstider (dag/aften/week-end)
– Regionalt: Kulturformidlingsopgaver sammen med amtets fredningskontor, regionale brochurer, rangerordningen.
– På landsplan: Gennemførelse af en mere effektiv skiltning til vore museer. Afskaffelse af »Bruttoprincippet« således at museerne og ikke statskassen får entréindtægterne.

Det er snart 6 år siden dette seminar fandt sted. Man konstaterede behovet for samarbejde fra begge sider og viljen til samarbejde. Det var et stort fremskridt i forhold til 60'erne og 70'erne. Men der er ikke sket så meget siden. Jo, der er sket noget inden for selve problemstillingen. Vi har fået miljødebatten, og den angår i højeste grad både museer og turisme. Museerne, fordi deres bevaringsopgaver er blevet så meget mere påtrængende: Hvordan redder vi kulturhistoriske værdier fra ødelæggelse p.g.a. forurenet miljø. Turismen som miljøproblem har længe været erkendt også blandt turistfolk.

»Turisterne er de nye vandaler«, forkyndte Politiken for nogen tid siden i en stort opsat artikel om slitagen på Europas store historiske kunstcentre: Venedig rationerer adgangen til byen, Firenze indskrænker faciliteterne for endags-turister. Rom er fortvivlet, Versailles forudser, at man kan blive nødt til at lukke dørene for turister.

Selv om miljøproblemerne også må spille en rolle i dialogen omkring turisme og museer i Danmark, er det ikke dem, der er de mest påtrængende i dag.

Det skal være en oplevelse for turister at besøge et museum, og det skal være en glæde for museet, at tage imod besøget. På mange måder er moderne turisme vor tids folkehøjskolebevægelse. Her er dog ikke tale om den turisme, som tilfredsstilles af de noksom berygtede s'er: sol, strand, sprit, show og sex.

Ligesom gamle Grundtvig erkendte, at de brede masser ikke ville være i stand til at tilgodegøre sig det frembrydende demokrati i midten af forrige århundrede uden oplysning, således kan man opfatte turismen i dag som en moderne folkebevægelse, der erkender behovet for at se sig om i verden, for at være med i det store mellemfolkelige fællesskab. Det må være på dette område, at samarbejde mellem turismens organer og museernes må vurderes og etableres. Og der er nok at samarbejde om. Selv om indsamlings- og bevaringsopgaverne er de fundamentale for alle museer, er det formidlingen til publikum, som skaber liv og her igennem de økonomiske forudsætninger for museets eksistens både gennem de offentlige bevillinger, private donationer og entréindtægter.

Lad mig nævne to eksempler på betydningen af publikums bevågenhed: Vikingeskibsmuseerne i Oslo og i Roskilde. Oslos vikingeskibe er en seværdighed i verdensklasse, måske den eneste vi har i Norden, i hvert fald den mest eksklusive. I Oslo lægger man vægt på bevaringsopgaven. Man har bygget et stort solidt hus. Skibene er restaureret efter bedste da kendte metoder, skattene er hensat i solide montrer. Man er, sikkert med rette, bekymret for at vibrationerne fra de startende fly på Fornebu lufthavn skal ødelægge skibene.
Når man som turist besøger vikingeskibene, skal man føle, at man træder ind i en helligdom, og man går derfra lidt med fornemmelsen af, at man kom til ulejlighed og burde have lagt en dæmper på sin utidige nysgerrighed.
I Roskilde derimod: Det er en overdrivelse at tale om 5 skibe. Alt i alt har man vel fundet rester til ca 1½ skib. Men du godeste, hvad man får ud af det for publikum. Man føler sig som viking, vikingeskibsbygger og fortrolig med Europas geografi fra Vikingetiden, når man går derfra. Det er tydeligt, at man ser forskelligt på betydningen af publikum (turister) på de to museer.

Tilbage til samarbejdet. Den gode vilje fra begge sider bør udnyttes. Der vil blive større og større behov for publikum efterhånden som museerne føler nedskæringerne på de offentlige bevillinger. Publikums krav på oplevelse og indlevelse, når de går på museer, vil stige.

Desuden har vi nu fået miljøproblemerne at samarbejde om. Samarbejdet må begynde med, at museerne erkender deres aktive forpligtelse overfor publikum, ikke blot til at udstille tingene, men at gøre det på en sådan måde, at beskueren oplever noget. Her kan mange turistfolk sikkert hjælpe til. På den anden side må turistfolkene have respekt for museernes opgaver, som oftest foregår så at sige bag scenen.

Lad os bruge jubilæumsåret til at finde ud af, hvad vi vil med samarbejdet. Turistfolkene må udarbejde en museumspolitik og sidst men ikke mindst: Museumsfolkene må udforme en turistpolitik.
Der er nok at tage fat på – og det haster!

Museer, forskning og elektronisk dokumentation

Statens Museumsnævns EDB-udvalg har i længere tid arbejdet med et system til dokumentationsopgaver, »Dansk Museumsindex«. EDB er et nyttigt instrument, der åbner nye og hurtige indfaldsvinkler. Dog må man samtidig gøre sig klart, at registrene bliver mere uigennemskuelige end en gammeldags kartotekskasse. Det bliver til stadighed nødvendigt at gå bag om registrene og søge i det oprindelige dokumentationsmateriale ...

Af Ole Thamdrup
Sekretær for Statens Museumsnævns EDB-udvalg og Fællesudvalget for Centralregistrering

Mange museer planlægger at skulle – eller er allerede igang med at – tage elektroniske hjælpemidler i anvendelse også inden for registrering og dokumentationsarbejde. Derfor er der anledning til at diskutere de forskningsmæssige konsekvenser, som er forbundet hermed.

Statens Museumsnævns EDB-udvalg, der med udgangen af 1988 opfyldte sit kommisorium, brugte en del kræfter på at udarbejde et system til museernes dokumentationsopgaver – kaldet »Dansk Museums-Index«. Resultatet af dette faglige arbejde var blandt andet en kravspecifikation, som skal danne grundlag for en egentlig systemudvikling. Museerne kan derfor forvente, at »Dansk MuseumsIndex« inden for overskuelig tid vil se dagens lys.

Spørgsmålet er her, hvad brugen af elektroniske registre vil betyde for forskningen ved museerne.

Som udgangspunkt må tages den nuværende museumslov, hvori det i paragraf 2 hedder:

Museerne har til opgave gennem indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling

- at virke for sikring af Danmarks kulturarv,
- at belyse kultur-, natur- og kunsthistorien,
- at udbygge samlingerne inden for deres ansvarsområder,
- at stille samlingerne til rådighed for forskningen og udbrede kendskabet til forskningens resultater.

Museerne kan altså defineres som forskningsinstitutioner, idet museerne selv skal foretage videnskabelig undersøgelse og granskning, ligesom museerne skal åbne dørene, arkivskufferne m.v. for forskning overhovedet.

Man kunne således forestille sig en udefra kommende forsker, der ved henvendelse til en række museer ønsker at granske i den måde, hvorpå dokumentationsmaterialet er ordnet på museerne.

Med iver kaster vedkommende sig over opgaven og får meget hurtigt bekræftet sin hypotese om særdeles uensartede registreringsformer og deraf afledte vanskeligheder i forbindelse med at skabe overblik over den samlede museumsverdens viden om et givent forhold.

Fem år senere ønsker samme forsker at foretage en lignende undersøgelse, idet museerne nu har taget den ny teknologi i anvendelse og har erfaringer med brugen heraf. Der er oprettet elektroniske registre på museerne, ligesom der findes udbyggede fællesmuseale centralregistre, hvor man kan erhverve oversigt over museernes samlede fond af viden inden for bestemte områder.

Museerne havde valgt forskellige måder eller strategier at foretage overførslerne på. Nogle museer var begyndt med inventar-nr. 1. og langsomt arbejdet sig frem i samlingen, idet man registrerede alt, hvad der fandtes at registrere. Andre steder havde man valgt at inddatere en mindre del af samlingerne, f.eks. i forbindelse med udstillingsarbejde eller forskellige undersøgelser af bestemte delområder. Atter andre steder havde man valgt at overføre et mindre sæt af informationer om hele museets samling, idet man gerne hurtigt ville have en grundstamme af oplysninger til at foretage søgninger i, siden kunne man så føje flere informationer til.

Alle disse forskellige måder at gribe sagen an på havde hver sin forklaring og måtte ses i sammenhæng med det enkelte museums karakter og mulighed for at afse ressourcer til

så arbejdskrævende registreringsopgaver.

Forskeren konstaterer – ikke overraskende – at man med de elektroniske registre meget hurtigt kan fremskaffe informationer; men forskeren er en rigtig forsker, der ikke stiller sig tilfreds med denne konstatering alene. Ved yderligere granskning finder vedkommende således ud af, at data (det hedder oplysningerne eller informationerne nu) nok på én vis er mere tilgængelige end før – der er hurtigere tilgang og søgning; men data er samtidig på en eller anden måde blevet mere utilgængelige, ugennemsigtige eller vanskelige at forholde sig til. Der er altså sket noget i mellemtiden.

Ved en nærmere undersøgelse af, hvad det er, der er sket under omlægningen af museernes registre fra manuel til elektronisk form, finder forskeren ud af mange ting – og begynder at reflektere:

Helt grundlæggende er museernes dokumentationsmateriale gået fra at være noget håndgribeligt, noget man kunne have i hånden og vende og dreje, til at være »data« foreliggende i binær form i en datamat. Databasen, som er det programmel eller værktøj, som anvendes til at samle og tilgængeliggøre informationer, begrænser nemlig i et vist omfang mulighederne for at strukturere eller organisere data ud fra egne, personlige kriterier. Derfor har datamaten så at sige fået lov til at manipulere med de ellers så vigtige informationer eller dokumenter, som den har fået til opgave at holde styr på. Den autoritet, som den ny teknologi ofte tillægges, bør selvfølgelig imødegås med en god portion kritisk sans, således også den »virkelighed«, som måtte postuleres i forbindelse med udviklingen og brugen af de allerseneste »generationsværktøjer«.

Dokumentationsmaterialets elektroniske form giver sig udslag i en kvantitativ forøgelse af informationsmængden i forhold til tilgangstiden – der kan nu på kort tid fremskaffes langt flere oplysninger end tidligere. Men samtidig med benovelsen over denne hurtige søgeproces finder vores forsker ud af, at der er et kvalitativt element, der er gået fløjten. For i studietiden var der noget, der hed kildekritik, og der lærte man blandt meget andet om 1.- og 2.-håndskilder og primære og sekundære kilder.

Forskeren satte sig derfor hen og tænkte videre over, hvad der var hændt siden sidst:

Ved overførslen fra manuelle til elektroniske registre skal der foretages en vurdering af, hvor og hvordan de forskellige data skal placeres eller organiseres i databasens givne struktur. Processen kan sammenlignes med, at man skal indplacere oplysninger fra et skema til et andet skema med andre felter eller rubrikker. Selvom det andet skema er nok så gennemtænkt og fuldkomment, vil der altid være tale om, at man skal overveje og finde frem til, hvor og hvordan oplysningerne kan repræsenteres bedst muligt.

Databaser kan være mere eller mindre fleksible og variere m.h.t. deres evne til at kunne modtage og lagre data. Under arbejdet med inddateringen fra et manuelt register stilles man dog altid over for et krav om en forudgående analyse af sit materiale med henblik på at fordele sine data på en hensigtsmæssig måde.

I denne arbejdsproces vil der altid foregå en fortolkning af det foreliggende dokumentationsmateriale – såvel bevidst som ubevidst. Principielt skulle der jo blot være tale om et gengive oplysningerne fra det manuelle register; men som bekendt er der intet, der bliver mere sandt eller rigtigere af at blive gentaget, og i gengivelsen kan der ske ændringer i form af tekniske fejl (f.eks. stavefejl), udeladelser fra det oprindelige materiale eller rene misforståelser af forlægget.

I øvrigt kunne vores forsker huske, at museal dokumentation omfatter meget forskellige former for materiale, lige fra enkle lister eller indexer over samlingerne til komplekse materialegrupper af forskellig art. Enkle materialegrupper er selvsagt relativt nemme at overføre til elektronisk form, i modsætning til de kategorier, hvor meningsindhold eller symbolik er mere fremherskende. Museal dokumentation kan endvidere ofte i sig selv være resultat af forskningsmæssig indsats. Dvs. at de »rå« data er behandlet og belyst ud fra andet dokumentationsmateriale, som bidrager til at udvide vores viden om forskellige forhold.

Ved sortering og organisering af store datamængder, er det som regel en god idé at klassificere data, at definere standarder og fastlægge terminologien, så data bliver mere entydige og søgbare. Det kan f.eks. være en fordel, at en skovl kaldes en skovl og en spade en spade, hvorved man ved søgning ikke risikerer, at alle spader kommer med, når man kun er interesseret i skovlene. For hvis man var interesseret i både skovle og spader, så skulle der på et overordnet niveau være mulighed for at søge på håndredskaber.

Når data i så store mængder er tilgængelige på så kort tid, bliver behovet for denne slags registranter, nomenklaturer og thesauri særligt aktuelt. Udarbejdelsen af sådanne lister og ordbøger er et meget langvarigt og slidsomt foretagende, (og det forklarer vel også, hvorfor faglige terminologiske lister endnu ikke foreligger for danske forhold).

Her vil de elektroniske registre komme til hjælp, idet der maskinelt på grundlag af de foreliggende data og valgte termer kan udfærdiges et kvantitativt forarbejde til den egentlige kvalitative udarbejdelse af thesauri.

Men sålænge denne grundlæggende, faglige indsats endnu ikke er gjort, vil der være store faldgrupper og risici ved den videnskabelige brug af registrene.

Analysen og klassifikationen af de mange former for kildemateriale eller dokumentationsmateriale udgør en stor del af det forskningsmæssige forarbejde, og derfor er det overordentlig vigtigt at vide, ikke blot hvad der skal dokumenteres, men også hvordan det skal ske, og hvordan det skal stilles til rådighed for forskningen.

Som bruger eller informationssøger må man altid stille spørgsmål til de svar, som er resultatet af ens kildesøgning. Får man virkelig svar på det, man spurgte om, eller regnede med at spørge om? Måske er udtrækket fra databasen ikke fyldestgørende – der kan både være kommet for meget og for lidt med i forhold til det, man faktisk ønskede. Mulighederne for fejl er mange og kan være forårsaget af såvel tekniske forhold som menneskelig inkompetence – f.eks. hos informationssøgeren.

Den, der søger i elektroniske registre, må også gøre sig klart, at de data, der kan hentes frem, er bearbejdet, omformet og fortolket på grundlag af et andet mere oprindeligt eller primært materiale, hvorfor de to datatyper kan divergere med hensyn til deres evne til at give udsagn om det, man søger svar på.

Brugen af elektroniske registre rejser altså en række problemer i forbindelse med kildesøgningen; men de er samtidig instrumenter, der åbner for nye indfaldsvinkler og horisonter. I og med at så store datamængder bliver tilgængelige og overskuelige, vil der hurtigt kunne ske en frasortering, man vil på et relativt tidligt tidspunkt blive i stand til at afgøre, om datamaterialet kan anvendes til at bekræfte eller afkræfte en allerede opstillet hypotese. Der vil overhovedet kunne dannes helt nye problemstillinger, som før i tiden ikke kunne tænkes, fordi mulighederne for overblik ikke var tilstede i samme omfang.

Forskeren tænkte med vemod på gamle dage, da søgningen og fremskaffelsen af kildemateriale var en rar og lærd beskæftigelse, som faktisk i sig selv kunne betragtes som en selvstændig forskningsdisciplin. Dengang havde man mange hyggelige stunder med arkivkasser, store protokoller, registraturer etc. – Nu skulle man ved enkle indtastninger kunne overstå denne proces og med lynets hast få udskrifter spyttet ud.

Ved nærmere eftertanke blev forskeren dog klar over, at det ikke var så ligetil endda at bruge de nye elektroniske registre. Man skulle under søgning spørge på forskellige, mere eller mindre indviklede måder for at få relevante data ud – og det var meget beroligende, for så havde maskinerne jo ikke helt overtaget forskerens kildesøgning. Forskeren vidste i øvrigt også, at det stadig var nødvendigt for fuldstændighedens skyld at gå bag om registrene og søge i det oprindelige dokumentationsmateriale for at verificere sine »data«. Den erkendelse måtte vel også være til gavn for den museumsverden, der i stigende grad ønsker at understrege museernes rolle som aktive forskningsinstitutioner.

Udspil fra ministeren

Kulturminister Ole Vig Jensen gav den 3. november dansk museumsverden et indtryk af, hvad revisionen af museumsloven vil omfatte.

Af Michael Lauenborg

Den 3. november mødtes dansk museumsverden med kulturminister Ole Vig Jensen på Biblioteksskolen på Amager, til en udveksling af synspunkter omkring indholdet af den kommende museumslov.

Museumsverdenen havde været holdt hen i spænding i lang tid, efter at den foregående minister på området havde luftet sine tanker om at omlægge de direkte statstilskud til museer til bloktilskud til amterne. Men uden på noget tidspunkt at fortælle hvad substansen egentlig skulle være. Det blev en nervøs og utryg verden at leve i. Var vi købt eller var vi solgt?

Denne baggrund gjorde naturligvis ikke spændingen til mødet mindre. Særligt da Ole Vig Jensen ikke inden mødet havde luftet sine synspunkter. Og rygterne var mange. Skulle statstilskuddene udlægges som bloktilskud til kommunerne? Eller var amterne stadig inde i billedet, som H. P. Clausen havde foreslået? Hvilken fremtid ventede der Statens Museumsnævn – dets sammensætning og arbejdsopgaver? Og hvilken skæbne ville vores mærkesager som Danekrælovgivningen, nyere tids kulturhistorie og museumshøjskolen lide?

Og selvom det ikke var en glad og begejstret museumsverden, der forlod mødet seks timer senere, var der dog en vis lettelse at spore. Allerede i sin indledning slog ministeren fast, at der ikke kunne blive tale om at udlægge museumstilskuddene som bloktilskud til amterne, idet regeringens generelle holdning er, at de ikke skal have yderligere opgaver. Kommunerne kunne være en mulighed, men en sådan ordning ville bl.a. støde på den vanskelighed, at museumsvirksomhed ikke er lovpligtig som tilfældet er med biblioteksområdet. Derfor var det ministerens intention, at tilskuddene til de statsanerkendte museer fortsat skal gives som direkte tilskud. Men da det samtidig er regeringens politik, at tilskuddene skal være styrbare, vil de blive fastlagt på det niveau som de enkelte museer har i dag. Herefter vil tilskuddene blot blive pristalsreguleret.

Det interessante og glædelige i denne sammenhæng er naturligvis, at de statsanerkendte museer fortsat vil modtage deres tilskud direkte og ubehandlet af en amtslig eller kommunal forvaltning. Men omvendt kan det naturligvis bekymre, at hermed bliver museumsdanmark sat status quo. Erindringen om, at et lokalt tilskud også meget langt udløser et 40% statstilskud, har sikkert været stærkt befordrende for mangen en kommunalpolitiker, når afgørelsen om et nyt museumstilskud var til debat. Denne gulerodsmetode vil forsvinde med ministerens forslag.

Og hvad med »de ufødte børn?« En række museer står i dag i kø for at blive statsanerkendte. Heriblandt museer, som er startet på god folkelig baggrund og samtidig i sikker forventning om, at museumsloven vil udsløse det statstilskud, der nok forpligter, men også kan gøre ønsket om et mere professionelt drevet museum, til glæde og gavn for de lokale indbyggere, til en realitet. Naturligvis er antallet af museer, vi skal have i Danmark, ikke ubegrænset. Men der er vel ikke mange der forestiller sig, at vi ikke også i fremtiden vil få nye og nødvendige initiativer på dette område. De skal og bør indplaceres på linie med de eksisterende. I den sammenhæng blev der lagt mærke til en af ministerens afslutningsbemærkninger, hvor han gav klart udtryk for, at der skal være plads til nye initiativer, og at museerne ikke må ende i en statisk situation. Mere præcist kan det vel ikke udtrykkes, og det er uhyre væsentligt at disse kommentarer også huskes, når lovteksten skrives.

Afbureaukratisering og decentralisering er to af de mest benyttede ord i dansk politik i disse år. Og mødet var heller ikke mange minutter gammelt, før vi var præsenteret for dem begge. Men nu er det unægtelig vanskeligt at afbureaukratisere dansk museumsverden, når man må konstatere, at den administreres af ca. 6 personer. En billigere og mere enkel form er vanskelig at få øje på. Formanden for Dansk Kulturhistorisk Museumsforening kom dog med det konstruktive forslag at administrationen af paragraf 13, 14 og 15 museerne (museer der modtager særlige statstilskud), kunne flyttes fra kulturministeriet til Statens Museumsnævn.

Og det skal fastslås, at der på mødet var en markant opbakning til det arbejde, som nævnet og dets sekretariat udfører. Det blev igen og igen slået fast, at vi ikke kan undvære den rådgivning og den konsulentbistand, museerne får ad denne vej. At vi ikke kan undvære nævnets og sekretariatets arbejde når nye regelsæt og bekendtgørelser udarbejdes og sikrer museerne fornuftige ordninger. At funktionen med at udarbejde fælles værktøj til museer er af afgørende betydning. Og at Statens Museumsnævn og sekretariatet er det eneste sted, hvor alle hånde oplysninger om Danmarks museer samles. Et arbejde, som ikke ville kunne varetages af de enkelte museer, kommuner eller amter.

En ikke uvæsentlig ting er, at de danske museer selv vælger en væsentlig del af medlemmerne til Statens Museumsnævn, hvorfor man næppe kan tænke sig en mere decentral og demokratisk og samtidig velfungerende ordning. Og velfungerende må nævnet tilsyneladende være, idet der hverken fra bestyrelsesmedlemmer, kommunal- og amtspolitikere eller museumsfolk blev rettet kritik mod det.

Ministerens holdning er da også, at Statens Museumsnævn i al væsentlighed skal fortsætte. Men samtidig er det hans holdning, at behovet for nævn og sekretariat vil være mindre, efterhånden som museerne bliver mere professionelle. Heri må man være uenig med ministeren. En yderligere professionalisering vil næppe komme til udtryk på de områder, som nævn og sekretariat beskæftiger sig med på alle museernes vegne. Museumsnævnets opgave er bl.a. gennem koordinering at sikre bedst mulig udnyttelse af ressourcer med et minimum af bureaukrati.

Endvidere gav ministeren udtryk for, at Statens Museumsnævn i fremtiden ikke skal godkende museernes budgetter, regnskab og vedtægter. Man må i denne sammenhæng spørge, om der alene for princippets skyld skal dyrkes afbureaukratisering? Og hvem skal i fremtiden tilse, at forudsætningerne for at opnå statstilskud bliver opretholdt. Det kan næppe gøres uden fornuftige vedtægter, budgetter og regnskaber. Hvem skal i fremtiden godkende nye museumsledere, når disse set i relation til såvel museumsloven som de enkelte museers vedtægter, skal have en faglig uddannelse der står i en rimelig relation til det enkelte museums arbejde. Og endelig:

hvem skal levere grundmaterialet til nogle fornuftige statistikker på området – statistikker, som også ministeren benyttede sig flittigt af på mødet i København.

De naturhistoriske museer lagde også på mødet stor vægt på, at loven om danekræ bliver vedtaget i forbindelse med revisionsarbejdet. Det er denne lov, der skal sikre, at naturhistoriske genstande af unik karakter kan blive i landet på et museum, til glæde for forskningen og befolkningen. Forslaget er helt på linie med Danefælovgivningen, der skal sikre de kulturhistoriske genstande. Formanden for Foreningen af Danske Naturvidenskabelige Museer anslog, at de beløb, der vil blive tale om som erstatningsbeløb til findere, vil ligge på nogle få hundrede tusinde kroner årligt.

At nyere tids kulturhistorie denne gang ikke kommer med i lovgivningen er utænkeligt. Museumsloven bør definere denne meget væsentlige side af museumsarbejdet på linie med det arkæologiske arbejde og bør samtidig sikre museerne ikke kun pligten til at arbejde med denne side af kulturhistorien, men også retten og muligheden. I en tid med så store og væsentlige forandringer i samfundet er det helt nødvendigt, at museerne får muligheden for at dokumentere både det der forsvinder og det der sker. Den viden om de sidste 100 års kulturhistorie, som kan skaffes i dag, er borte i morgen, når husene er væk og menneskene døde.

Også det tredje nye emne, museerne ønsker medtaget i lovgivningen, Museumshøjskolen, var til debat. Der findes næppe nogen erhvervsområder, hvor man i disse år ikke lægger vægt på efteruddannelse. Og behovet i museumsverdenen er særlig stort, idet der ikke i Danmark findes nogen uddannelser, der sigter målrettet på en museumsansættelse. Problematikken har været diskuteret i årtier i museumskredse. Vi har nu fået dannet nogle rammer, indenfor hvilke denne uddannelse skal fungere, og på denne baggrund er det naturligvis af altovervejende betydning, at vi opnår en eller anden form for tilskud til driften. Bedst et direkte statstilskud.

Og selv om ministeren gjorde det klart for forsamlingen, at der ikke vil følge yderligere statsmidler til museumsarbejdet, må man konstatere en positiv interesse for Museumshøjskolen og en forståelse for de øvrige ønsker.

Mødet og hermed debatten om den nye museumslov var, som det blev udtrykt fra museumsside, ved at blive en civiliseret begivenhed. Ministerens holdning til museerne synes positiv, og museernes holdning til lovrevisionen var realistisk og kan måske i virkeligheden betegnes som beskeden. Det var uden tvivl en stor lettelse for alle, at de faretruende bloktilskud var taget af bordet og at helhedstanken i dansk museumsverden bevares. Hvis de danske museer er realistiske eller måske beskedne i disse år, er det nok i et lønligt håb om, at regering og folketing vil se positivt på vores mærkesager og den generelle udvikling på museumsområdet.

I lovgivningen fra 1976 lagde man grunden til en finmasket og en meget decentral museumsstruktur i Danmark. Det er der bygget videre på i en smuk forening af folkeligt engagement og professionel ledelse. På dette grundlag hviler hele den danske museumsverden. Den bør ikke ændres ved et enkelt lovindgreb.

Nyt om navne

Ole L. Frantzen

Ole L. Frantzen, født 1947, er udnævnt til museumsdirektør på Tøjhusmuseet pr. 1. november 1988. Ole L. Frantzen er uddannet cand.phil. i historie 1977, fra 1978 ansat som museumsinspektør på Tøjhusmuseet, leder af artilleriafdelingen. Har i sin forskning specialiseret sig i militærhistorie, bl.a. marinehistorie, i det 18. og 19. århundrede. I de kommende år håber Ole L. Frantzen at skabe et »nyt« Tøjhusmuseum og etablere et bedre og tættere samarbejde med den øvrige danske museumsverden. I den forbindelse er det først og fremmest ønsket på museet at opstille en ny permanent historisk udstilling, der fortæller om de militærhistoriske sider af dansk og europæisk kulturhistorie, især det danske forsvars rolle i og betydning for samfundsudviklingen herhjemme.

Stig Miss, 38 år, er udnævnt til museumsdirektør på Thorvaldsens Museum pr. 1. februar 1989. Stig Miss er uddannet mag.art. i kunsthistorie fra Århus Universitet (februar 1979). Speciale i »Antikformidling og antikopfattelse i 1700-tallets Rom«. Fra 1. marts 1979 ansat som leder af Vejle Kunstmuseum.

Indhold

Årgang 2, nr. 1, januar 1989

»Danske Museer« er et blad der henvender sig til enhver der interesserer sig for den danske museumsverden. Bladet vil fortælle om de kunsthistoriske, de kulturhistoriske og de naturhistoriske museer med udsyn til den udenlandske museumsverden.

Jesper Knudsen
Markedets indre kultur 2

Nye museer:
Sven Jørn Andersen
Kunstmuseet Trapholt i Kolding 3
Henrik Thrane
Det fynske forhistoriske museum på Hollufgård 6

Nyt fra museerne:
Flemming Rieck
Stammebåden fra Korshavn 10

Debat:
Laurits Hvas
Turisme og museer i 100 år 12
Ole Thamdrup
Museer, forskning og elektronisk dokumentation 15
Michael Lauenborg
Udspil fra ministeren 17

Nyt om navne 19

Omslagsillustration: Niels Reumert: Børsmæglere. Wall Street, 1982. Olie på lærred. Fra Kunstmuseet Trapholts samling. Foto Lars Bay.

Niels Reumert er født 1949, og er en markant skikkelse i vor tids danske billedkunst. Han har været en af ankermændene i den kendte malersammenslutning »Violet Sol«, og står som eksponent for det ny-ekspressive maleri i Danmark.

Niels Reumert har som mange andre europæiske kunstnere været optaget af det hektiske miljø i New York, hvor billedkunsten er en uundgåelig del af hverdagen. Man fornemmer også et engagement i det sociale liv. »Wall Street« er betegnelsen for den amerikanske storfinans, der som bekendt har afgørende indflydelse på hele det liv, der udfolder sig på vor klode. Måske er det derfor, Niels Reumerts børsmæglere ikke ser så pæne ud. Livet er ikke lutter lagkage. Nogen tager fløden.

Danske Museer

Udgivet af Museumstjenesten. Udkommer ca. 6 gange om året.

»Danske Museer« erstatter det tidligere tidsskrift »Museumsmagasinet«.

Redaktion: Bendt Alster (ansvarshavende) og Tove Borre.

Redaktør af aktualitetsstof til 1. juni 1989: Michael Lauenborg.

Redaktionskomite: Jan Garff, Statens Museum for Kunst, Tove Hatting, Zoologisk Museum, Jacob B. Jensen, Industrimuseet, Horsens, Flemming Johansen, Ny Carlsberg Glyptotek, Claus Olsen, Skagens Museum, Svend Tougaard, Fiskeri- og Søfartsmuseet, Esbjerg, Vibeke Woldbye, Kunstindustrimuseet.

Redaktionens adresse: Tove Borre, Ørslev Kloster, Hejlskovvej, 7840 Højslev, tlf. 07 53 85 65. Michael Lauenborg, Esbjerg Museum, Nørregade 25, 6700 Esbjerg, tlf. 05 12 78 11. Bendt Alster, The University Museum, 33rd and Spruce Streets, Philadelphia, Pennsylvania 19104, USA.

Abonnement årligt: 100 kroner. Ekspedition: Museumstjenesten, Sjørupvej 1, Lysgård, 8800 Viborg. Tlf. 06 66 76 66.

Princip-lay-out: Mia Okkels IDD

ISSN 0904-0579

Sats og tryk: Special-Trykkeriet Viborg a-s

Eftertryk er kun tilladt i uddrag og med tydelig kildeangivelse.